

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ ДОШКІЛЬНОЇ ТА
ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

ФОРМУВАННЯ НАВИЧКИ ПРАКТИЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ
ЕКОНОМІЧНИХ ЗНАТЬ ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
ЗАСОБОМ ГРИ «МОНОПОЛІЯ»

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

Виконала: студентка 241М групи

Спеціальності 012 Дошкільна освіта
Освітньо-професійної (наукової)
програми «Дошкільна освіта»

ШАПКА Валентина Анатоліївна

Керівник к.пед.н. Цюпак І.М.
Рецензентка Никитченко Н.В., директорка
Херсонського ясел-садка 64 Херсонської
міської ради

ЗМІСТ

ВСТУП	2
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи формування економічних знань у дітей дошкільного віку	7
1.1. Формування економічних знань та понять у дітей дошкільного віку в педагогічних дослідженнях	7
1.2. Економічна компетентність дитини дошкільного віку.....	11
РОЗДІЛ 2. Експериментальне вивчення специфіки формування навички практичного використання економічних знань дітьми дошкільного віку засобом гри «Монополія»	16
2.1. Визначення рівня сформованості економічних знань у дітей дошкільного віку.....	16
2.2. Характеристика гри «Монополія» як засобу формування навички практичного використання економічних знань дітьми дошкільного віку.....	23
РОЗДІЛ 3. Рекомендації з формування навички практичного використання економічних знань дітьми дошкільного віку засобом гри «Монополія»	27
ВИСНОВКИ	36
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	38
ДОДАТКИ	43
Додаток А	43
Базисні елементи економічної культури дошкільників... Додаток Б.	4
Вимоги до ігор економічної спрямованості (за Богдан Т. та Найдъон Н.).....	4
Додаток В.	4
Критерії, показники визначення рівня сформованості елементарних економічних знань у дітей старшого дошкільного віку (за Івановою А.).....	45
Додаток Д.	45
Критерії та показники сформованості у дошкільників «Я-економічного».....	47
Додаток Ж.	47
Критерії й показники компетенції дитини старшого дошкільного віку в області економіки (за Дудник Н.).....	48
Додаток К.	48
Оцінка сформованості «Я-економічного» у дітей старшого дошкільного віку.....	50
Додаток Л	50
Характеристика різновидів настільної гри «Монополія».....	55
Додаток М.	55
Кодекс академічної доброчесності здобувача вищої освіти херсонського державного університету.....	62

ВСТУП

У новому періоді формування фінансових взаємозв'язків постає проблема в процесі розвитку економічних уявлень дитини. Запити сучасного суспільства тісно пов'язані з розвитком моральних цінностей, працьовитості людини, її творчості та креативності, формуванню економічних понять і норм суспільства. Економічне виховання дітей старшого дошкільного віку не передбачає підготовку майбутніх економістів, а вибудовує мету близьку й потрібну кожній людині.

Економічна освіта покликана виховувати господаря власного життя, своєї сім'ї, країни, людини, здатної розбиратися, як у домашньому господарстві, так і в базових засадах, на яких будуються виробничі та товарно-грошові взаємозв'язки, народне господарство країни загалом. Для економічної освіти на етапі дошкільного дитинства на першому місці, стоїть індивідуально-сімейна економічна грамотність та формування елементарних економічних навичок.

Формування позитивної налаштованості дитини до участі у різних видах праці, закладають основи економічної та фінансової грамотності у дошкільному віці, а також складаються початкові уявлення про працю дорослих, роль у суспільстві та житті кожної людини. У ході освітньої діяльності у дитини виховується ціннісне ставлення до власної праці, праці інших людей та її результатів. Дошкільник знайомиться зі складними взаємозв'язками між фінансово-економічними поняттями: гроші, праця, товар, ціна і етичними: чесність, щедрість, економність.

Дослідженням проблеми економічного виховання займалися вчені, які розкривають особливості формування економічних понять з різних сторін освітньої діяльності, так економічне виховання дитини дошкільного віку трактується через формування: основ економічної культури (Калугіна Юлія, Шевчук Н.), економічної свідомості (Кашуба Людмила, Черешнюк Олена), економічної компетентності (Ковтун Єлизавета, Калугіна Юлія, Ковтун Єлизавета,), економічної соціалізації

та економічної освіти (Дудник Наталія), економічного досвіду (Нікуліна О., Мельничук Т.).

Щодо засобів формування навички практичного використання економічних знань дітьми дошкільного віку науковці пропонують використовувати заняття, екскурсії, проведення дидактичних ігор економічного змісту, мовленнєві логічні завдання, економічні брейринги, проведення свят і розваг, зустрічі з цікавими людьми з економічної сфери, сюжетно-рольові ігри, творчі завдання й ситуації, читання художніх творів та бесіда за їх змістом, ігри-подорожі, ігри-змагання, ігри-презентації, ігри-стратегії, економічні вікторини (Сало Л., Манжелій Н., Богдан Т., Найдьон Н., Мороз В., Цюпак І.).

Незважаючи на теоретико-методичну дослідженість проблеми формування економічних знань у дітей дошкільного віку, залишається малодослідженим явище використання настільно-друкованих ігор з метою формування навички практичного використання набутих знань. Врахування того, що найбільш сприятливі умови для цілеспрямованої роботи з вирішення проблеми створює ігрова діяльність, використання ігор економічної спрямованості й зумовило вибір теми дослідження.

Тема кваліфікаційної роботи (просту) розроблена в межах науково-дослідної теми кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти Педагогічного факультету Херсонського державного університету «Формування професійної компетентності кадрового педагогічного потенціалу у системі суспільних трансформаційних процесів».

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та дослідженні специфіки використання гри «Монополія» як засобу формування навички практичного використання економічних знань дітьми дошкільного віку.

Завдання дослідження:

1. Розкрити теоретичні основи формування економічних знань у

дітей дошкільного віку.

2. Визначити рівень сформованості економічних знань у дітей дошкільного віку.

3. Схарактеризувати різновиди гри «Монополія» як засобу формування навички практичного використання економічних знань дітьми дошкільного віку.

4. Сформулювати рекомендації з формування навички практичного використання економічних знань дітьми дошкільного віку засобом гри «Монополія».

Об'єкт дослідження: економічне виховання дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження: форми, методи та прийоми використання гри «Монополія» як засобу формування навички практичного використання економічних знань дітьми дошкільного віку.

Методи дослідження:

- *теоретичні:* аналіз, синтез, узагальнення науково-методичної літератури з проблеми дослідження;

- *емпіричні:* вивчення наукової, методичної літератури, порівняння теоретичного досвіду педагогів та вихователів з проблеми дослідження.

Наукова новизна дослідження полягає в уточненні змісту поняття «економічна компетентність», визначені залежності змістової складової етапів формування економічних знань дітей дошкільного віку від освітніх напрямів роботи, обґрунтуванні специфіки використання гри «Монополія» як засобу формування навички практичного використання економічних знань дітьми дошкільного віку.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дослідження формування економічних знань у дітей дошкільного віку засобом гри «Монополія» можуть бути використані у підготовці тез, доповідей, курсових робіт (проектів), у практичній роботі вихователів, у інтегруванні освітнього процесу в закладах дошкільної освіти, у

організації співпраці з батьками. Отримані результати направлені на удосконалення математичної компетентності дітей дошкільного віку, розширенні ігрової діяльності, розкритті освітнього потенціалу ігор.

Апробацію основних положень дослідження реалізовано шляхом їх оприлюднення на засіданні кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти Педагогічного факультету Херсонського державного університету та на II Міжнародній науково-практичній конференції «SCIENTIFIC RESEARCH IN THE MODERN WORLD» (07-09 грудня 2022 р., Торонто, Канада) у доповіді «Обґрунтування специфіки формування навички практичного використання економічних знань дітьми дошкільного віку засобом гри «Монополія»».

Структура роботи: вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЗНАНЬ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1. Формування економічних знань та понять у дітей дошкільного віку в педагогічних дослідженнях

Економічне виховання дітей дошкільного віку передбачає планомірну взаємодію дорослого та дитини з метою формування доступних віку елементарних економічних понять, формування почуттів та якостей особистості, потрібних для успішної економічної діяльності, розвитку інтересу до економічної сфери життя, формування навичок соціально-економічної поведінки та життєвого досвіду дитини. Розглянемо дослідження науковців, що спрямована на визначення особливостей формування економічних знань та понять у дітей дошкільного віку.

Калугіною Ю. здійснено аналіз проблеми «Формування економічної компетентності дітей старшого дошкільного віку» й з'ясовано, що одним із завдань формування економічної компетентності дітей дошкільного віку на сучасному етапі є формування основ економічної культури, що підкреслює взаємозв'язок економічного і фінансового виховання [10, с. 112].

Така проблема економічного виховання дітей, на думку автора, привертає увагу, тому що сучасне оточення дитини вимагає якомога раннього навчання дітей економіки.

Аналіз теоретичних робіт науковців, здійснений Кашуба Л. та Черешнюк О. довів, що поняття економічне виховання в широкому розумінні трактується, як організована педагогічна діяльність, спрямована на формування економічної свідомості через передачу економічних знань, формування економічних умінь і навичок, пов'язаних з економічно-цілеспрямованою діяльністю, формуванням економічно

значущих якостей особистості, розвиток економічного мислення [12, с. 128-129].

Шевчук Н. визначено базисні елементи економічної культури дошкільників, під яким розуміють необхідний мінімум економічних знань, економічно значущих якостей особистості, ціннісних орієнтацій, досягнень у суспільно-трудовій та навчальній діяльності, які є обов'язковими передумовами для розвитку особистості у нових ринкових умовах і без яких неможлива її соціалізація. До них автор відносить:

- необхідний мінімум економічних знань;

- економічні вміння та навички;

- економічно значущі якості;

- моральні потреби [29, с. 222-223]. У додатку А подано їх характеристику.

У дослідженні Ковтун Є. розкрито особливості формування економічної компетентності дітей дошкільного віку, й зазначено, що це є «важливим завданням сучасної дошкільної освіти, вирішення якого дозволяє не тільки наблизити дитину до дорослого життя, навчити її орієнтуватися в сьогоденні, пробуджувати економічне мислення, давати знання про нові професії та вміння розповісти про них, а й сформувати ділові якості особистості: уміння правильно орієнтуватися в різних життєвих ситуаціях, самостійно і творчо діяти та будувати своє життя більш організовано» [13, с. 45]. Автор одним із основних методів формування економічної компетентності розглядає гру-стратегію економічного змісту, дидактичні, сюжетно-рольові ігри.

Забезпечення ефективності економічного виховання дітей дошкільного віку, на думку Сало Л. та Манжелій Н., передбачає пошук та добір доцільних форм і методів його здійснення. Так автори зазначають, що найбільш ефективними формами у процесі економічного виховання дітей дошкільного віку є: заняття, екскурсії, проведення дидактичних ігор економічного змісту, мовленнєві логічні завдання, економічні брей-

ринги, проведення свят і розваг, зустрічі з цікавими людьми з економічної сфери [26, с. 171]. З метою формування економічних знань, автор пропонує використовувати пізнавальні екскурсії, які проводяться з дітьми до банку, в комерційну крамницю, на ярмарок, приватне кафе, тощо. Під час такої форми роботи в дітей формуються й розширюються уявлення про гроші, попит та пропозицію, професії людей, рекламу, особливості ведення комерційної діяльності.

Враховуючи, що одним з основних засобом формування первинних економічних понять дітей старшого дошкільного віку є гра, Богдан Т. та Найдзон Н. пропонують вимоги до ігор економічної спрямованості (*Додаток Б*). Тож автори стверджують, що тільки за умови комплексного підходу до вирішення завдань з економічного виховання дітей дошкільного віку, які передбачають формування знань, виховання особистісних якостей та збагачення досвіду, можна досягти достатнього рівня економічної компетентності дітей дошкільного віку [2, с. 296-299].

Дослідження Мороз В. та Цюпак І. «Обґрунтування специфіки формування економічних знань у дітей старшого дошкільного віку» містить узагальнені погляди науковців щодо доцільності форм та зазначено їх: заняття, екскурсії, дидактичні ігри, сюжетно-рольові ігри, творчі завдання й ситуації, читання художніх творів та бесіда за їх змістом. Серед активних пізнавальних ігор автори пропонують використовувати:

- «- ігри-подорожі;
- ігри-змагання;
- ігри-презентації;
- ігри-стратегії;
- бесіди;
- екскурсії;

- економічні вікторини» [18, с. 230].

Науковці акцентують увагу на тому, що «використання ігрових і

соціо-ігрових технологій допоможе вихователю зробити процес формування знань про економіку найбільш зрозумілим для дітей» [18, с. 231]. Адже у дошкільників у такій ігровій діяльності формуються уявлення про культуру ділових взаємин, уточнюються й розширюються знання.

Дудник Н. у своєму дослідженні доведено потребу в формуванні особистості дитини дошкільного віку як суб'єкта економічної соціалізації, економічної освіти [5, с. 103-109]. На думку авторки, формування економічної компетенції неможливо без взаємодії з сім'єю, де проходить економічна соціалізація дитини, опори на наявний сімейний досвід.

У дослідженні Нікуліної О. «Формування економічного досвіду дітей у дитсадку», розкрито зміст економічного виховання дітей у закладі дошкільної освіти й уточнено, що воно «спрямоване сформувати у дошкільників інтерес до економічних знань, ознайомити їх з економічними поняттями, використовувати на практиці набуті знання в ігрових ситуаціях з метою накопичення дітьми життєвого досвіду» [25, с. 110-116]. Автором виявлено доцільні форми і методи формування економічного досвіду дітей на заняттях у закладі дошкільної освіти, здійснено аналіз змісту економічного виховання дітей.

Мельничук Т., у дослідженні «Сімейне виховання як один із чинників економічної соціалізації дітей старшого дошкільного віку» розкриває, що процес формування економічного досвіду дітей дошкільного віку, та їх подальша соціалізація відбувається за двома напрямками:

«- дитина отримує під час виховного процесу батьків у сім'ї і засвоює досвід попередніх поколінь у вигляді сталих економічних законів та понять;

- елементарний економічний досвід дитини формується у різних видах діяльності і є результатом власної економічно-доцільної поведінки

(спостереження за економічними процесами, виконання соціально-економічних ролей, участь у налагодженні найпростіших економічних зав'язків (обмін, продаж, купівля)» [16, с. 92-101].

На думку Мельничук Т., який висвітлено у дослідженні «Соціально-психологічні механізми формування економічних знань у дітей старшого дошкільного віку» висвітлено потребу переосмислювати усю стратегію економічного виховання дітей, а за основу автор пропонує брати діяльнісний підхід [17, с. 567-577].

Так на перший план повинно вийти не збільшення словникового запасу економічної спрямованості, який у більшості випадків залишається в пасивному мовленні дітей, як стверджує автор, а отримання практичних знань щодо економічної соціалізації та формування первинного економічного досвіду у процесі власної діяльності дітей старшого дошкільного віку.

Отже, аналіз педагогічних дослідженнях з проблеми формування економічних знань та понять у дітей дошкільного віку, дав змогу визначити напрями та форми організації ефективної роботи з формування навички практичного використання економічних знань дітьми дошкільного віку:

1. У закладі дошкільної освіти: - на спеціально організованих заняттях; - під час колективних та самостійних ігор (сюжетні, дидактичні, настільно-друковані ігри).

2. Участь батьків у економічній освіті дітей: - залучення до здійснення покупок; - ігри удома (сюжетні, дидактичні, настільно-друковані ігри).

1.2. Економічна компетентність дитини дошкільного віку

Трансформація соціально-економічних орієнтирів подальшого розвитку України завдали потребу модернізації змісту, форм, засобів та

методів організації економічного виховання дітей дошкільного віку. Сутність економічної освіти характеризується створенням умов для розвитку в дітей, вміння самостійно приймати економічні рішення на основі отриманого в закладі дошкільної освіти досвіду.

Зміст організації навчання являють дії та операції, що асоціюються з навичками, котрі потрібно набути дитиня для подальшого їх використання у практичній діяльності. А оцінка результатів освітченості обумовлюється досягнутими дітьми дошкільного віку рівнем сформованості знань, тобто рівнем їх економічної компетентності. Тому розглянемо зміст цієї дефініції.

Так, Калугіною Ю. у дослідженні обґрунтовано сутність термінів «компетентність», «економічна компетентність», «економічне мислення», «економічне виховання», «економічна культура» [10, с. 112-115]. Отже, економічна компетентність дітей дошкільного віку, розкрито автором, як «певна сукупність знань дитини з економіки, її розуміння тих чи інших понять в цій сфері та сформованість у дитини певних умінь і навичок економічної діяльності» [10, с. 115]. Це поняття, на думку автора є міждисциплінарною категорією.

У дослідженні Ковтун Є. розкрито поняття «економічна компетентність», яку автор тлумачить: «як соціально-економічну компетентність дитини дошкільного віку, адже діти не є виробниками матеріальних благ і не відносяться до категорії економічного самостійного населення, у них немає професійних, економічних і соціальних статусів» [13, с. 45].

Дудник Н. у своєму дослідженні «Формування економічної компетенції дошкільників як психолого-педагогічна проблема» розкриває актуальність психолого-педагогічної проблеми формування економічної компетенції дітей дошкільного віку в процесі взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї [5, с. 103-109]. Авторкою доведено потребу в формуванні економічної компетенції дитини

дошкільного віку й подано визначення поняття «економічна компетентність», під якою «розуміємо обізнаність дитини з елементарними економічними поняттями, наявність у неї певних економічних знань ціннісного, вартісного, раціонального, споживчого змісту; сформованість елементарних умінь і навичок економічної діяльності» [5, с. 108].

У дослідженні Кашуба Л. та Черешнюк О. «Формування економічної компетентності дітей у процесі наступності (заклад дошкільної освіти-початкова школа)» представлено визначення у частині того, щодо системоутворюваних складових економічної компетентності належать сукупність економічних знань, економічна свідомість, економічне мислення [12, с. 128-129].

У дослідженні Дудник Н. уточнено, що формування економічних компетенцій особистості на етапі дошкільного дитинства визначається важливим напрямом виховання, який допоможе дитині стати самостійною, соціально адаптованою, правильно зорієнтованою в економічних явищах, успішною в сучасних умовах ринкової економіки [5, с. 105].

Також, автором у дослідженні «Економічна соціалізація дітей дошкільного віку: сутність поняття» відмічено, що «водночас некомпетентність в економічній сфері підростаючого покоління призводить в подальшому до проблем в сімейних стосунках, до неспроможності ведення бюджету, нерозумного розподілу коштів, що гальмує вирішення економічних проблем сім'ї [6, с. 450].

Так на думку Мороз В. та Цюпак І., у процесі спеціально організованої ігрової діяльності у дітей старшого дошкільного віку сформується важливі особистісні якості: «уміння чесно грати, змагатися, радіти успіхам інших, достойно програвати, збагатити словник «економічною» термінологією, одержати навичку мовленнєвого спілкування, почуття власної гідності, відповідальності, прагнення

доводити справа до кінця, здоровий інтерес до грошей, усвідомлення правил їх чесного отримання» [18, с. 233].

Дудник Н. пропонує орієнтуватися на запропоновані Жадан Р. [8] показники компетенції дитини старшого дошкільного віку в області економіки:

1. Має уявлення: «– про першочергові потреби людини (їжа, вода, житло, безпека тощо); – про особисті потреби самої дитини, оточуючих людей, рослин, тварин, птахів; про основні ресурси та їх обмеженість; – чому людина не може мати все, що бажає; – чому необхідно робити вибір; – для чого людям потрібні гроші; – що значить дорого чи дешево; – про бюджет сім'ї (доходи і витрати); – про працю дорослих: кожна людина повинна працювати на роботі і вдома; – чому потрібні всі види праці; – чому необхідні і корисні різні продукти і страви; – про правила культури поведінки» [5, с. 108; 8].

2. Має уміння: «– визначати першочергові потреби своєї сім'ї; – пояснити причину існування обмеженості; – робити вибір; – порівнювати і оцінювати товари (якість, ціна); – співвідносити потреби і можливості сім'ї; – вибирати товари у відповідному магазині; – орієнтуватися в світі товарів за допомогою реклами; – визначати предмети і засоби праці; – пояснити результати праці людей різних професій (товар або послуга)» [5, с. 109; 8].

3. Має розуміння того, що: «– людина повинна постійно працювати (на роботі і вдома); – людина не може мати все, що хоче; – при здійсненні вибору від чогось треба відмовитися; – економія і ощадливість необхідні як в родині, так і в закладі; – природа має дари, які віддає людям (красу, дармових блага, природні ресурси) і що до неї треба ставитися дбайливо» [5, с. 109; 8].

Отже, оволодіння основами економічного виховання, культури, формування економічних компетенцій починаються з дошкільного віку. Сучасні підходи до економічної освіти обумовлюють можливості

формування економічної компетентності дітей дошкільного віку, під якою ми розуміємо: інтегративну якість особистості, що включає елементарні економічні уявлення в галузі економіки (праця, виробництво, технологічний процес, товарно-грошові відношення), а також морально-економічну спрямованість якостей особистості (повага до праці, людей різних професій, бережливе ставлення до результату праці, працьовитість, відповідальність, діяльність), здатність до рефлексії власних економічних досягнень.

Тобто, економічна компетентність дітей дошкільного віку ґрунтується на засадах оволодіння дітьми елементарними економічними уявленнями, вміннями та навичками, мотивами здійснення діяльності з урахуванням ціннісних орієнтацій у галузі економіки, а також рівнем рефлексивних умінь.

РОЗДІЛ 2

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ СПЕЦИФІКИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧКИ ПРАКТИЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЗНАТЬ ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ГРИ «МОНОПОЛІЯ»

2.1. Визначення рівня сформованості економічних знань у дітей дошкільного віку

Інтеграційні процеси, глобалізація соціальних, культуро творчих, ринкових й економічних процесів у суспільстві генерують вимоги, що ставить суспільство до сучасної людини, продукує нові завдання у освітній галузі. Головною умовою гармонійного розвитку компетентної особистості є пристосування до життя у ринкових взаємозв'язках.

Таким чином, виникає потреба у формуванні елементарних економічних понять і володіння навичками економічної культури та поведінки. Тому вважаємо за доцільне визначення рівня сформованості економічних знань у дітей старшого дошкільного віку. Розглянемо запропоновані дослідниками критерії, показники та методи з проблеми дослідження.

У дослідженні Іванової А. запропоновано критерії, показники й методичний інструментарій визначення рівня сформованості елементарних економічних знань у дітей старшого дошкільного віку [9, с. 25-26]. Автор виділяє такі критерії: когнітивний, мотиваційно-ціннісний, операційний критерій.

У *додатку В* подано характеристику показників за кожним критерієм.

Щодо діагностичного інструментарію, Іванової А. пропонує використовувати такі методи: «у якості основних – інтерв'ю з дітьми, індивідуальна бесіда з дітьми, словниковий тест (за методиками А. Сазонової), розповідь за малюнками економічного змісту, бесіда за

запитаннями; педагогічне спостереження за ігровою діяльністю старших дошкільників щодо визначення їхніх умінь елементарної економічної діяльності й поведінки в сюжетно-рольових іграх; анкетування батьків і педагогів; у якості додаткових – опитування дітей, аналіз розв'язання дітьми ігрових завдань економічного характеру (робота з картками за методикою А. Сазонової), аналіз перспективних планів вихователів старшої групи ЗДО» [9, с. 27].

У конкурсній роботі під шифром «Я-економічне» дошкільників», розкрито особливості використання гри економічного спрямування як провідного засобу формування «Я-економічного» у дітей старшого дошкільного віку в умовах ЗДО [30, с. 17]. Автором визначено критерії та показники сформованості у дошкільників «Я-економічного»: пізнавальний, мотиваційно-ціннісний та практичний критерії.

У *додатку Д* схарактеризовано показники рівнів за визначеними критеріями.

Автором для вивчення рівня сформованості «Я-економічного» у дітей старшого дошкільного віку використано 5 завдань (за методикою А. Смоленцевої та з авторською інтерпретацією) й стандартизовані методики: Н. Непомняща «Картинки предметні»; І. Шахова «Комплексне вивчення самооцінки і ціннісних орієнтацій»; О. Орехова «Доміки» [30, с. 17].

Боршуляк Т. у дослідженні пропонує здійснювати моніторинг сформованості економічних компетенцій дитини дошкільного віку за такими показниками компетентності дитини з економіки:

- «- знає назви підприємств, особливості їх функціонування;
- має уявлення про товарно-грошові відносини, вміє здійснити покупку, класифікує товар;
- знає, для чого існують банки;
- професії людей, які працюють у банківській справі;
- знає і намагається економно використовувати електроенергію,

воду, газ;

- знає, що комп'ютер та калькулятор допомагають у веденні сімейного господарства;

-уміє раціонально використовувати залишки продуктів харчування;

-розуміє доконечну потребу в дотриманні встановлених правил;

-вміє відокремлювати першочергові потреби сім'ї» [3, с. 26].

Умовно показники можна розділити на два критерія: когнітивний (знання елементарних економічних понять) та практичний (вміння застосовувати знання на практиці).

У дослідженні Дудник Н. визначено критерії (знає, вміє та розуміє) й показники компетенції дитини старшого дошкільного віку в області економіки [5, с. 107-108].

У додатку Ж подано їх повна характеристика.

Центр розвитку дитини «Гармонія» пропонує з метою економічного виховання дітей дошкільного віку в умовах освіти для сталого розвитку формувати в дітей такі економічні знання та уявлення:

«-про товари та послуги;

-про людей, які виробляють товари та надають послуги;

-про те, яким має бути товар (якісним, корисним, безпечним, відповідної ціни);

-про необхідність вдумливого підходу до вибору потрібних товарів (промислових і продовольчих);

-про правила безпечного та бережливого користування речами;

-про необхідність послуг, якими користується сім'я та дитячий садок;

-про гроші;

-про рекламу;

-про правила раціонального харчування та культуру поведінки» [7].

Отже, проаналізувавши запропоновані науковцями критерії та показники визначення рівня сформованості економічних знань у дітей

дошкільного віку було визначено для дослідження такі критерії з показниками: когнітивний (знає та розуміє економічні поняття) та практичний (використовує під час ігор економічні знання).

Пропонуємо визначити початковий рівень сформованості економічних знань у дітей дошкільного віку на основі організації дослідження з опорою на інтерес дітей до економічних категорій і початкових економічних уявлень.

Використаємо діагностичний інструментарій запропонований у конкурсній роботі під шифром «Я-економічне» дошкільників», у додатку **К** наведено опис завдань та рівні сформованості економічних знань у дітей старшого дошкільного віку.

Констатувальний етап експерименту проходив у Закладі дошкільної освіти «Колосок» Долматівської сільської ради, у дослідженні брали участь діти старшого дошкільного віку, дві групи в кожній по 20 дітей (група 1 та група 2).

Рівень сформованості економічних знань у дітей старшого дошкільного віку за когнітивний критерієм передбачав використання завдань:

Завдання 1.

«Вибери правильне речення», метою якого було визначити сформованість економічних уявлень дитини старшого дошкільного віку.

Завдання 2.

«Продовж речення», спрямоване на визначення вміння дітей завершувати речення за змістом, використовуючи терміни та поняття з економіки.

Результати та середні показники сформованості економічних знань у дітей старшого дошкільного віку за когнітивним критерієм подано у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Показники сформованості економічних знань у дітей старшого дошкільного віку за когнітивним критерієм, %

Рівні Групи Завдань	Високий				Середній				Початковий			
	Група 1		Група 2		Група 1		Група 2		Група 1		Група 2	
	К-сть дітей	%	К-сть дітей	%	К-сть дітей	%	К-сть дітей	%	К-сть дітей	%	К-сть дітей	%
«Вибери правильне»	5	25	6	30	7	35	7	35	8	40	7	35
«Продовж речення»	5	25	6	30	6	30	7	35	9	45	7	35
Середній показник	25		30		32,5		35		42,5		35	

Аналіз результатів визначення середнього показника сформованості економічних знань у дітей старшого дошкільного віку за когнітивним критерієм, що подано у таблиці 2.1. засвідчує, що у групі 1 25% дітей мають високий рівень, 32,5% - середній рівень, 42,5% - початковий рівень.

У групі 2 результати мають незначні відмінності, так на високому рівні – 30% дітей, на середньому та на початковому по 35%.

Рівень сформованості економічних знань у дітей старшого дошкільного віку за практичним критерієм передбачав використання завдань:

Завдання 3. «Знайди зайве», метою діагностичного завдання було визначення вміння виконувати операцію класифікації за істотними (економічними) ознаками.

Завдання 4. «Розкажи, що трапилося?», передбачало визначення інтересу до економічних знань, їх усвідомленість дитиною й вміння робити вибір, орієнтуючись на моральні норми поведінки.

Результати та середні показники сформованості економічних знань у дітей старшого дошкільного віку за практичним критерієм подано у

таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Показники сформованості економічних знань у дітей старшого дошкільного віку за практичним критерієм, %

Рівні Груп и нн я	Високий				Середній				Початковий			
	Група 1		Група 2		Група 1		Група 2		Група 1		Група 2	
	К- сть дітей	%	К- сть дітей	%	К- сть дітей	%	К- сть дітей	%	К- сть дітей	%	К- сть дітей	%
«Знайди»	4	20	4	20	7	35	7	35	9	45	9	45
«Розкажи, що трапилось?»	3	15	4	20	6	30	7	35	11	55	9	45
Середній показник	17,5		20		32,5		35		50		45	

Аналіз результатів визначення середнього показника сформованості економічних знань у дітей старшого дошкільного віку за практичним критерієм, що подано у таблиці 2.1. засвідчує, що у групі 1 17,5% дітей мають високий рівень, 32,5% - середній рівень, 50% - початковий рівень.

У групі 2 результати мають незначні відмінності, так на високому рівні – 20% дітей, на середньому – 35% та на початковому 45%.

При виконанні завдань з діагностики початкового рівня сформованості економічних знань діти першої та другої груп зазнавали труднощі у завданнях за практичним критерієм, що були спрямовані на визначення інтересу до економічних знань, їх усвідомленість дитиною під час практичного використання.

У таблиці 2.3. подано рівні сформованості економічних знань у дітей старшого дошкільного віку, а саме середній показник визначений за двома критеріями: когнітивним та практичним.

Рівень сформованості економічних знань у дітей старшого дошкільного віку, %

Рівні Групи Критерії	ii	Високий		Середній		Початковий	
		Група 1	Група 2	Група 1	Група 2	Група 1	Група 2
		%	%	%	%	%	%
Когнітивним		25	30	32,5	35	42,5	35
Практичний		17,5	20	32,5	35	50	45
Середній показник		21,25	25	32,5	35	46,25	40

Середній показник сформованості економічних знань у дітей старшого дошкільного віку групи 1 становить: 21,25% високий рівень сформованості знань, 32,5% - середній рівень, 46,25% - початковий рівень.

У групі 2 показники дещо відмінні, так високий рівень сформованості знань складає 25%, середній рівень – 35%, початковий рівень – 40%.

Отже, показники групи 1 та групи 2 мають не значні відмінності, тому вирішено групу 1 де показники сформованості економічних знань у дітей старшого дошкільного віку на високому та середньому рівнях менші, визначити як експериментальну в якій буде додатково використано засоби для формування навички практичного використання економічних знань дітьми старшого дошкільного віку. Відповідно, що група 2 буде контрольною, де буде продовжуватися навчання відповідно до програмних вимог закладу дошкільної освіти без застосування додаткових засобів.

2.2. Характеристика гри «Монополія» як засобу формування навички практичного використання економічних знань дітьми дошкільного віку

Загальновідомими засобами формування економічної компетентності дітей старшого дошкільного віку є знайомство з роботою батьків, пояснення призначення закладів, фірм та економічної інфраструктури міста, участь у розподілі та виконанні роботи по дому, навчання ефективним способам домашньої праці, творчості у праці та дозвіллі, у плануванні витрат сім'ї, розповідь про призначення грошей тощо. Однак не менш дієвими, цікавим й притаманним віку є використання ігрових засобів (сюжетно-рольових, дидактичних, математичних та настільно-друкованих ігор економічного змісту).

Пропонуємо розглянути гру «Монополія», як засіб формування навички практичного використання економічних знань дітьми дошкільного віку, адже у науковій літературі даний засіб не знайшов свого освітньої призначення у порівнянні з сюжетно-рольових, дидактичних та математичних ігор.

Інтернет-магазин «Розетка» пропонує значну кількість настільно-друкованих та карткових ігор, серед них **карткова економічна гра «Strateg Mono» (4820220561879)**, яка на думку виробників належить до категорії економічних ігор, є унікальною комбінацією користі та веселощів. Саме такі настільні ігри допомагають максимально ненав'язливо навчити дитину аналізувати ситуацію, самостійно приймати рішення економічної спрямованості й правильно розпоряджатися своїми коштами, робити вигідні вкладення та покупки [11].

Основна мета карткової економічної гри «Моно» - зібрати 3 комплекти «Власності» різного кольору через дотримання правил гри, використовуючи карти «Дій». Такі ігри тренують здатність дитини самостійного приймати економічні рішення (купівлі чи продажу), провокують логічно мислити та продумувати кожен крок.

Одним з різновидів гри , що запропонована у каталозі інтернет-крамниці є **настільна гра «Strateg Монополія України» (4820175994814)**. Ця гра для тих хто хоче стати головним монополістом своєї країни, у грі за правилами потрібно придбати всю нерухомість і стати мільйонером або зробити необдуманий крок і опинитися серед банкрутів. Гра представлена яскравим ігровим полем та картками, що виготовлені в українському стилі [24].

Економічна гра дає змогу збільшувати капітал, орендувати, купувати або продавати власність (землі, підприємства тощо). Гра формує практичні навички економіко-спрямованої діяльності, готує дошкільника до дорослого життя, демонструючи, вчить розпоряджатися своїми коштами, розвиває фінансову самостійність й дає змогу вивчити основи економіки.

Настільна гра «Hasbro Gaming Монополія: Моя перша Монополія» (A6984), запропонована інтернет-магазином «Розетка» - це весела, швидка та захоплива настільна гра, створена для дітей віком старше 5 років. За допомогою гри діти опанують основами економіки, купівлі та продажу підприємств і нерухомості. Відмінністю цієї версії гри від своїх аналогів, є те, що замість «дорослих і серйозних» підприємств у цій версії керувати дитина дошкільного віку буде веселими атракціонами [23].

Таким чином, під час гри діти стають власниками музею, магазину іграшок, кондитерської тощо. Правила цієї гри прості та зрозумілі для дітей старшого дошкільного віку.

Настільна гра «Монополія Україна Artos», заснована на подорожі містами України, гравцям надається можливість стати монополістом у сфері нерухомості. За правилами гри, переміщаючись ігровим полем, кожен гравець може купувати нерухомість, брати участь в аукціоні на її придбання, будувати будинки, готелі. Цікавим економічним ходом у грі є те, що гравці можуть брати орендну плату з

інших учасників гри, котрі зупиняються на їх ділянках. При цьому гравцям доведеться платити податки, штрафи, адміністративні стягнення, інколи опиняться у в'язниці і визволятися з неї за певну плату [22]

У інтернет крамниці Ranama.UA наявна настільна гра **«Монополія Джуніор» з картами – Hasbro**, завдяки цій грі у дітей розвиваються важливі навички і вміння: вони стають більш уважними, акуратними, винахідливими і цілеспрямованими, навчаються прораховувати свої ходи і можливі дії суперників, а також гідно програвати і красиво вигравати [21].

За правилами гра подібна до класичної версії: гравцям потрібно накопичувати заощадження, інвестувати їх у наявну нерухомість й купувати акції. Цікавий барвистий дизайн неодмінно сподобається дітям старшого дошкільного віку, адже їм доведеться грати фігурками кумедних тварин, а всі дії будуть розгортатися на незвичайній платформі.

Настільна гра «Money Polys. Шалена швидкість» представлена у інтернет крамниці Ranama.UA української торгової марки «Мій Успіх» - дуже захоплива економічна гра, в якій можна стати успішним бізнесменом автоіндустрії [20]. Тобто ця гра має тематичну спрямованість, переміщаючись по ігровому полю, юний підприємець зможе придбати автомобільні клуби, магазини, тюнінг-центри, візьме участь у драг-рейсингу, ралі та відвідає престижні автомобільні виставки.

У наборі «Money Polys. Шалена швидкість» дитина знайде вісім фішок гравців, ігрове поле, два кубики, банкноти, ігрові картки та інструкцію з докладним описом правил гри [20]. Завдяки цій грі юні бізнесмени зможуть навчитися рахувати гроші і познайомляться з основними принципами економіки, переможцем стає той гравець, який зміг заробити більше за інших.

Ще одна настільно-друкована гра з інтернет крамниці Ranama.UA української торгової марки «Мій Успіх» для дітей 6 років **настільна гра «Money & Polly. Junior»**. Економічна гра для найменших, за допомогою

якої діти навчаться рахувати гроші й познайомляться з основними принципами економіки. Разом із підприємливими головними героями малюк придбає свою першу піцерію, шоколадну фабрику, готельний комплекс, туристичне агентство та інші заклади, від яких зможе отримувати прибуток [19]. У наборі до гри йде чотири фігурки персонажів з підставками для зручного виставляння на ігрове поле, саме ігрове поле, банкноти, ігрові картки з позначками «Сюрприз» і «Продано», кубик. Як зазначають виробники, гра «Money Polys» є чудовим математичним тренажером, що сприятиме закріпленню навички не лише рахувати подумки, а й стратегічно мислити.

У додатку Л подано характеристики різновидів настільної гри «Монополія».

Отже, настільно-друкована гра «Монополія» - це одна з найпопулярніших економічних стратегій, яка адаптована для дітей дошкільного, молодшого шкільного та для дорослих, яка занурює з головою в світ економіки, фінансових угод і операцій з нерухомістю.

РОЗДІЛ 3

РЕКОМЕНДАЦІЇ З ФОРМУВАННЯ НАВИЧКИ ПРАКТИЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЗНАТЬ ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ГРИ «МОНОПОЛІЯ»

Розглянемо специфіку формування навички практичного використання економічних знань дітьми дошкільного віку засобом гри, що відповідає підвищенню показника за практичним критерієм, що було виявлено під час констатувального етапу експерименту.

Денисенко О. та Цюпак І., вказують на важливість використання гри та її значення в організації освітнього процесу, а саме те, що «вона не самоціль, а засіб для розвитку інтересу до математики» [4, с. 220].

Так як гра є провідним видом діяльності дитини дошкільного віку, а наочні методи ефективними у організації освітньої роботи з дітьми, вважаємо, що використання економіко-спрямованої настільно-друкованої гри «Монополі» ефективним засобом формування навички практичного використання економічних знань дітьми старшого дошкільного віку.

Проаналізувавши наявні у інтернет середовищі та крамницях різновидів настільних ігор «Монополія», було відповідно віку обрано два набори:

1. Настільна гра «Hasbro Gaming Монополія: Моя перша Монополія» (для дітей віком старше 5 років).
2. Настільна гра «Money & Polly. Junior» (для дітей віком 6 років).

Як вже було з'ясовано у попередньому розділі, що настільна гра «Монополію» може виступати «фінансовим учителем» та бути використання з метою весело провести час.

В комплекті обраних ігор наявні: ігрове поле, фішки-фігурки, гральний кубик, правила гри, картки, ігрові грошові купюри. За правилами гри, в неї грати від 2 до 4 гравців 5-6 років. Відповідно до цього

роботи з використання гри буде організовано у індивідуальній формі, тобто об'єднуючи дітей у команди з 4 гравців. Такі ігри доречно використовувати й вдома, як засіб організації участі батьків у формуванні навички практичного використання економічних знань дітьми дошкільного віку.

Підготовка майбутніх педагогів до використання ефективних, цікавих засобів у роботі з дітьми дошкільного віку, як зазначає Цюпак І., обумовлює зміни, що відбуваються в системі освіти, це стосується «цілей, змісту, форм, методів і технологій, орієнтованих на розкриття потенційних можливостей майбутніх педагогів, формування таких професійно значущих якостей особистості, як ініціативність, відповідальність, самостійність і власна активність» [27, с. 302].

Пропонуємо методичні рекомендації з формування навички практичного використання економічних знань дітьми дошкільного віку засобом економіко-спрямованої настільно-друкованої гри «Монополі».

Робота складається з таких етапів:

Перший етап передбачає знайомство з настільною грою «Монополі».

Другий етап – пояснення правил гри «Монополі».

Третій етап – реалізація ігрового задуму гри (засвоєння правил гри та задоволення ігрової потреби):

- а) перше коло гри;
- б) наступне коло гри.

Четвертий етап – освітня робота з ігровим засобом (реалізація освітнього завдання).

П'ятий етап передбачає участь батьків, а саме використання гри «Монополія» удома.

Знайомство дітей з новим матеріалом потрібно здійснювати на основі діяльнісного підходу, коли нове знання не дається в готовому вигляді, а на думку Баранової В. та Цюпак І., досягається дітьми шляхом

самостійного аналізу, порівняння, виявлення істотних ознак, а вихователь тільки підводить дітей до цих «відкриттів», організовує й направляє їх пошукові дії [1, с. 706].

Розкриємо рекомендації з формування навички практичного використання економічних знань дітьми дошкільного віку засобом гри «Монополія» відповідно до визначених етапі роботи.

Під час ознайомлення дітей з настільною грою «Монополі» (перший етап роботи) потрібно приділити увагу розгляданню та називанню її складових. Розглянемо базовий набір гри, адже ігрові набори можуть відрізнятися дуже сильно в залежності від варіанту гри, власне, як і методи, як грати в гру «Монополія». Але є певний класичний набір, до якого входить ігрове поле у вигляді великого твердого квадрата, який компактно складається в коробку. Фігурки, що позначають гравців, їх кількість може бути різною: від 2 до 8. У іграх, що обрано для роботи з дітьми старшого дошкільного віку у комплекті 4 фішки-персонажа. Проте, блогер і засновник компанії Neuron Toys Марченко Б. зазначає, що найчастіше для гри використовують 8 гральних фішок, на його думку, власне, така кількість учасників і рекомендується для того, щоб грати в гру «Монополію», що сприятиме невимушеній та веселій атмосфері [15].

Відповідно до комплектації, задуму гри, сюжету та тематичної спрямованості - фігурки, що позначають гравців, можуть бути зроблені з металевого сплаву або із пластику в дешевих варіаціях та бути у вигляді: корабля, взуття, собаки, капелюха, кішки, наперстку, машини, або інші зображення, фігури будь-яких предметів, макети тварин тощо.

Знайомство з фігурками передбачає розповідь про них, пояснення їх призначення, обов'язково дати дітям їх роздивитися потримати у руках, покрутити, пограти.

Наступним елементом гри є гроші, їх ще називають моновалюти або монокошти, які найчастіше мають паперовий, або ламінований вигляд. Огляд грошей теж передбачає знайомство, показ та пояснення номіналу

(в залежності від того які купюри входять у комплектацію), уточнення правил, щодо охайного та бережного ставлення до них: не згинати, не м'яти, не крутити тощо. Під час гри для зручного їх використання можна запропонувати дітям їх складати, класифікувати в залежності від номіналу, що полегшить їх використання під час розрахунку, показати прийоми їх викладання поряд з ігровим полем тощо.

Марченко Б. зазначає, що до комплекту деяких ігор можуть входити набори карток «Шанс», «Банківська скарбниця» [15]. Наприклад у грі «Монополія» для дітей від 5 років карток, що позначають банківську скарбницю, немає, проте є картки «Подарунок», а у грі для дітей 6 років – картки «Сюрприз».

Гральні кубики, потрібні для визначення кількості кроків, які потрібно здійснити на ігровому полі. У деяких іграх у наборі є два білих кубика, іноді це два білих і один червоний для швидкої гри. У іграх обраних для нами наявні по одному кубіку, так як ігри мають спрощений варіант.

Знайомство з кубиком передбачає уточнення його функціональної та ігрової складової, принципів маніпуляції ним та подальші дії після отримання результату числового показника, що випав. Потрібно показати дітям, як та куди кидати кубик, звернути увагу на силу кидання, щоб попередити закидування далеко. Звернути увагу на числа які випадають, перераховування позначок на видимій верхній стороні: кількісне число – це кількість ходів які потрібно здійснити по ігровому полю у відповідному напрямку. Якщо діти грали раніше у ігри-бродилки то таку роботу можна не проводити, адже принцип такий самий.

Розглядаючи ігрове поле, вихователь звертає увагу дітей на початок «Старт» та напрямок руху по клітинках, звертає і аналізує, обговорює, те що зображено у клітинках, адже це майбутні елементи, що потрібно купувати, продавати, отримувати з них налог тощо. Знайомство з локаціями можна поєднати з поясненням правил.

До комплекту ігор обов'язково входять правила, які мають бути зрозумілі, докладні, і зручні для прочитання та пояснення дітям відповідного віку. *Пояснення правил гри «Монополія»* це другий етап роботи.

На думку Маринич Д. та Цюпак І., у результаті використання спеціальних мисленнєвих вправ, у дітей розвиваються здібності до аналізу, абстрагування, уміння додержуватися правил при виконанні дій, формується інтерес до вирішення пізнавальних завдань, до різноманітної інтелектуальної діяльності [14, с. 933-934].

Спрощені версії настільної гри «Монополія» розраховані на дітей 5-6 років, на думку Марченко Б. у використанні таких ігор є певні нюанси, а саме те, що дитина повинна вміти читати і рахувати [15].

Проте, з урахуванням того, що нами вирішено використовувати гру під керівництвом дорослого (ведучого), достатньо того, що б дитина вміла рахувати, розуміти поняття економічного характеру, що й було визначено під час констатувального етапу експерименту з визначенням показників когнітивного критерія, де показники в основному мали високий та середній рівень. Отже, вихователь бере на себе роль того хто пояснює правила гри, розповідає як грати в гру «Монополію».

При поясненні правил, вихователь звертає увагу дітей на те, що дотримання правих сприятиме успіху в грі, тому їх дотримання є обов'язковим.

Третій етап, що передбачає власне *реалізацію ігрового задуму гри*, тобто перша гра у якій буде відбуватися засвоєння правил, ігрових дій з тренувальною метою, це теж потрібно пояснити дітям, щоб не спричинити емоційний дискомфорт та не втратити мотивіцію для реалізації ігрових дій, таким чином відбувається звикання до гри та задоволення ігрової потреби.

Схарактеризуємо послідовні етапи гри:

1. Власне гра починається з розкладання ігрового поле.

2. Обрання фішок-гравців. Щоб попередити суперечки у виборі фігур, потрібно запропонувати випадковий вибір, наприклад: витягти з торбинку ту яка перша потрапить до рук тощо.

3. Наступним етапом у грі, є розкладання грошей, як правило, кожному гравцеві належить певна кількість в залежності від правил передбачених виробником.

4. Перший хід. Щоб обрати хто за ким буде ходити всі гравці, по черзі, повинні викинути кубики, а починає той, у кого випало більше число, якщо випадає у двох гравців однакове число, вони змагаються між собою і так поки не визначиться послідовність.

5. Гра відбувається на ігровому полі за годинниковою стрілкою, тобто зліва направо від локації «Старт».

а) перше коло гри. Гравець кидає кубик, рахує кількість очок, які йому випали і здійснює таку ж кількість ходів на ігровому полі. Потрапляючи на певну локацію, в залежності, що позначено у клітинці, за свої гроші гравець купує майно, або виконує дію яка передбачена на локації.

Потрібно пояснити дітям, що покупку можна не здійснювати, наприклад, якщо мало, або немає грошей. У такому випадку дитина може запропонувати іншим гравцям купити цей об'єкт, якщо в них є гроші. Об'єкт може виставити гравець, або звернутися за допомогою банкіра. Банкіром виступає ведучий (вихователь).

На ігровому полі увагу дітей потрібно звернути на спорідненість об'єктів, які можуть для зручності бути об'єднані кольором, або смисловими зв'язками, тому коли дитина збирає такі групи з'являється потреба сплачувати рента.

У випадку коли закінчуються гроші, які потрібні для виплати податків, рахунків, ренти, а готівки не буде, дитина може наявну у неї нерухомість - закласти або продати, щоб не збанкрутувати.

б) повторне коло гри. Цей етап гри має пояснюватися окремо, адже

передбачає виконання нових економічних дій та функцій гравців. Зайшовши на нове коло, гравець вимушено зупиняються на локації, яку вже купив хтось із інших гравців, тому власнику сплачується данина (зазначена вартість перебування на локації вказана на картці власника).

Такі особливі стаціонарні та не покупні локації, як «В'язниця», «Парк атракціонів», «Податкова», «Бюджет/Суспільна скарбниця», «Шанс» потребують виконання певного завдання позначеного правилами гри, або прописані на самій картці.

Як зазначено Марченко Б., найчастіше гра «Монополія» триває від півгодини до 6 годин, проте бувають і рекорди [15]. Але така тривалість гри притаманна дорослим, які відповідно до віку більш сконцентровані та можуть утримувати увагу довше. З дітьми дошкільного віку гру можна завершити і раніше, головне, щоб не втратити емоційно-позитивне налаштування на виконання ігрового задуму.

Як вже було зазначено, що гра завершується, коли один з гравців зберігає свій бюджет, а решта гравці стають банкрутами. Проте, якщо вихователь помічає втрату інтересу до гри, можна запропонувати підрахувати прибутки гравців, а за результатами визначити переможця, ним буде дитина, яка має найбільший бюджет, тобто кількість грошей та нерухомість у її грошовому еквіваленті.

Специфікою гри є те, що вона не керується випадковістю ходу, що випав на кубуку. Тому на це теж звертається увага дітей, це попередить переживання дітей, щодо малого показника на кубуку, якщо в когось випадає більша позначка. Головне у сутності *реалізації ігрового освітнього задуму гри* (четвертий етап). Дітям пояснюється, що можна купувати нерухомість, а можна не купувати, також можна виставляти наявну нерухомість на аукціон, а можна зібрати всі активи і стати монополістом. Збирати локації можна починаючи з найдешевших, закінчуючи найдорожчими й тим самим домогтися банкрутства всіх інших учасників.

У процесі гри потрібно звертати увагу дітей на правильне використання економічної термінології: назви локацій; економічні терміни та поняття - гроші, податок, рента, решта з покупки, вартість, бюджет, заробітна плата; економічні дії - купити, продати, виставити на аукціон, сплатити вартість, сплатити ренту, сплатити податок, дати решту, отримати заробітну плату та ін.

Засвоївши з дітьми правила та особливості виконання ігрових дій у закладі дошкільної освіти під керівництвом вихователя, доречно запропонувати *батькам брати участь у формування навички практичного використання економічних знань дітьми дошкільного віку засобом гри «Монополія»* вдома (п'ятий етап). Роботу з батьками можна побудувати таким чином:

1. Опитування, під час якого з'ясувати, чи знайомі батьки з такою грою, як «Монополія». Виявити категорію батьків які не знають переваги гри для розвитку дітей дошкільного віку.

2. Консультація, для батьків з демонстрацією гри «Монополія».

3. Надання батькам рекомендацій, щодо реалізації ігрового задуму гри «Монополія».

4. Проведення консультацій для батьків, які відчувають труднощі у використанні та організації гри вдома.

Щодо рекомендацій, то вони повторюють специфіку роботи вихователя, відмінністю є участь у грі членів родини, таки чином, дорослий може залучити членів родини, друзів дитини, або старших братів/сестер.

Головним у організації гри вдома, є прояв дорослими власного інтересу, правильні реакції на успіхи та поразки учасників гри, а також на власне правильне реагування на програш чи перемогу. Адже «неправильна реакція» може знизити мотивацію до подальшого бажання грати у гру.

Отже, основною умовою формування навички практичного

використання економічних знань дітьми дошкільного віку є використання термінології економічної спрямованості під час ігрових дій, вміння комунікувати з учасниками гри вирішуючи економічні проблеми, використовувати отримані знання на різних етапах гри та швидко реагувати на економічні ігрові ситуації.

Досліджено засоби й методи формування навички практичного використання економічних знань дітьми дошкільного віку, визначено етапи організації роботи з використання гри «Монополія» та схарактеризовано методичні рекомендації їх реалізації у закладі дошкільної освіти та вдома за участі батьків вихованців.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження було реалізовано мету, що полягала у теоретичному обґрунтуванні та дослідженні специфіки використання гри «Монополія» як засобу формування навички практичного використання економічних знань дітьми дошкільного віку й зроблено такі висновки:

1. Аналіз педагогічних дослідженнях з проблеми формування економічних знань та понять у дітей дошкільного віку, дав змогу визначити напрями та форми організації ефективної роботи з формування навички практичного використання економічних знань дітьми дошкільного віку: 1. У закладі дошкільної освіти: - на спеціально організованих заняттях; - під час колективних та самостійних ігор (сюжетні, дидактичні, настільно-друковані ігри). 2. Участь батьків у економічній освіті дітей: - залучення до здійснення покупок; - ігри удома (сюжетні, дидактичні, настільно-друковані ігри).

Сучасні підходи до економічної освіти обумовлюють можливості формування економічної компетентності дітей дошкільного віку, під якою ми розуміємо: інтегративну якість особистості, що включає елементарні економічні уявлення в галузі економіки, а також морально-економічну спрямованість якостей особистості, здатність до рефлексії власних економічних досягнень.

Економічна компетентність дітей дошкільного віку ґрунтується на засадах оволодіння дітьми елементарними економічними уявленнями, вміннями та навичками, мотивами здійснення діяльності з урахуванням ціннісних орієнтацій у галузі економіки, а також рівнем рефлексивних умінь.

2. Критерії та показник визначення рівня сформованості економічних знань у дітей дошкільного віку: когнітивний (знає та розуміє економічні поняття) та практичний (використовує під час ігор економічні знання). За результатами констатувально етапу дослідження визначено, що середній показник сформованості економічних знань у дітей старшого

дошкільного віку групи 1 становить: 21,25% високий рівень сформованості знань, 32,5% - середній рівень, 46,25% - початковий рівень. У групі 2 показники дещо відмінні, так високий рівень сформованості знань складає 25%, середній рівень – 35%, початковий рівень – 40%.

3. Загальновідомими засобами формування економічної компетентності дітей старшого дошкільного віку є знайомство з роботою батьків, пояснення призначення закладів, фірм та економічної інфраструктури міста, участь у розподілі та виконанні роботи по дому, навчання ефективним способам домашньої праці, творчості у праці та дозвіллі, у плануванні витрат сім'ї, розповідь про призначення грошей тощо. Однак не менш дієвими, цікавим й притаманним віку є використання ігрових засобів (сюжетно-рольових, дидактичних, математичних та настільно-друкованих ігор економічного змісту). Тому було схарактеризовано різновиди гри «Монополія» як засобу формування навички практичного використання економічних знань дітьми дошкільного віку й з'ясовано, що настільно-друкована гра «Монополія» - це одна з найпопулярніших економічних стратегій, яка адаптована для дітей дошкільного, молодшого шкільного та для дорослих, яка занурює з головою в світ економіки, фінансових угод і операцій з нерухомістю.

4. Сформульовано методичні рекомендації з формування навички практичного використання економічних знань дітьми дошкільного віку засобом економіко-спрямованої настільно-друкованої гри «Монополія». Робота складається з таких етапів: перший етап передбачає знайомство з настільною грою «Монополія»; другий етап – пояснення правил гри «Монополія»; третій етап – реалізація ігрового задуму гри (засвоєння правил гри та задоволення ігрової потреби); четвертий етап – освітня робота з ігровим засобом (реалізація освітнього завдання); п'ятий етап передбачає участь батьків, а саме використання гри «Монополія» удома.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баранова В.А., Цюпак І.М. Обґрунтування специфіки формування математичних знань у дітей дошкільного віку засобом експериментування. *Fundamental and applied research in the modern world: Proceedings of X International Scientific and Practical Conference, Boston, USA, 12-14 May 2021*. Boston: BoScience Publisher, S. 702-708. URL: http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/15604/10.%2071_Цюпак.pdf?sequence=1.
2. Богдан Т.М., Найдъон Н.В. Формування економічного досвіду старших дошкільників. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*, 2015. С. 296-299. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/VchdpuP_2015_125_72.pdf.
3. Боршуляк Т. М. Економічне виховання дітей старшого дошкільного віку: моніторинг компетенцій. Кам'янець-Подільськ, 2016. 80 с. URL: http://5olimp.at.ua/00/ekonomichne_vikhovannja_ditej-monitoring_kompetenc.pdf
4. Денисенко О.А., Цюпак І.М. Форми та засоби логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку. *Modern science: problems and innovations: The 9 th International scientific and practical conference, Stockholm, Sweden, 15-17 November 2020*. Stockholm: SSPG Publish, 2020. S. 216-222. URL: http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/15600/7.%2068_Цюпак.pdf?sequence=1.
5. Дудник Н. Формування економічної компетенції дошкільників як психолого-педагогічна проблема. *Збірник наукових праць. Частина 3*, 2014. С. 103-109. URL: https://nauka.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/Novuny/novuny2015/%D0%A7%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B0%203_2014_20.01.pdf#page=103.
6. Дудник Н.А. Економічна соціалізація дітей дошкільного віку:

сутність поняття. Педагогічні науки. Херсон: ХДУ, 2015. Вип. 67. С. 446-450. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpn_2015_67_85

7. Економічне виховання дітей дошкільного віку в умовах освіти для сталого розвитку. Центр розвитку дитини «Гармонія». 2017. URL: <http://www.garmoniya.mk.ua/articles/ekonomichne-vyhovannya-ditey-doshkilnogo-viku-v-umovah-osvity-dlya-stalogo-rozvytku.html>.

8. Жадан Р. Економічна освіта дітей старшого дошкільного віку / Р. Жадан, Г. Григоренко. – Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2006. – 116 с.

9. Іванова А.М. Формування елементарних економічних знань у дітей старшого дошкільного віку засобами ігрової діяльності. Кваліфікаційна робота. Ніжин, 2019. 99 с. URL: <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/1449/1/%D0%9C%D0%B0%D0%B3%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf>.

10. Калугіна Ю. Дефініційний аналіз дослідження понять у контексті проблеми «Формування економічної компетентності дітей старшого дошкільного віку». Молодий вчений, 2020, 2 (78). С. 112-115. URL:<https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/1218>.

11. Карткова економічна гра «Strateg Mono» (4820220561879). Інтернет-магазин «Розетка». URL: https://rozetka.com.ua/ua/strateg_4820220561879/p225849943/.

12. Кашуба Л.В., Черешнюк О.А. Формування економічної компетентності дітей у процесі наступності (заклад дошкільної освіти-початкова школа). Професійна освіта: методологія, теорія та технології. ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА: методологія, теорія та технології. 2018. С. 123-139. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/profe_2018_7_11.pdf

13. Ковтун Є.Ф. Формування економічної компетентності у дітей

дошкільного віку. Особистісно-професійна компетентність педагога: теорія і практика Суми, 2022. С. 43-47. URL: http://www.soippo.edu.ua/images/%D0%9D%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0/%D0%9D%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96_%D0%B7%D0%B0%D1%85%D0%BE%D0%B4%D0%B8/19.05.2022%20%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A.pdf#page=44

14. Маринич Д.Ю., Цюпак І.М. Математичні ігри як засіб розвитку логічного мислення дошкільників. Dynamics of the development of world science: The 8 th International scientific and practical conference, Vancouver, Canada, 15-17 April 2020. Vancouver: Perfect Publishing, 2020. 999 p. S. 930-934. URL: http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/15597/4.%2065_Цюпак.pdf?sequence=1.

15. Марченко Б. Як грати в «Монополію»: правила, види, прийоми і цікаві факти. URL: <https://neuron-toys.com/uk/kak-igrat-v-monopoliyu-pravila-vidy-priemu-i-interesnye-fakty/>.

16. Мельничук Т.І. Сімейне виховання як один із чинників економічної соціалізації дітей старшого дошкільного віку. Психологічний часопис. 2017. С. 92-101. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/psch_2017_3_11.pdf.

17. Мельничук Т.І. Соціально-психологічні механізми формування економічних знань у дітей старшого дошкільного віку. Актуальні проблеми системи освіти: заклад загальної середньої освіти – доуніверситетська підготовка – вищий навчальний заклад, 1 (2), 2022. С. 567-577. URL:<https://doi.org/10.18372/2786-5487.1.16692>.

18. Мороз В.О., Цюпак І.М., Обґрунтування специфіки

формування економічних знань у дітей старшого дошкільного віку. Actual trends of modern scientific research: Proceedings of X International Scientific and Practical Conference, Munich, Germany, 9-11 May 2021. Munich: MDPC Publishing, 2021. S. 228-234. URL: http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/15602/9.%2070_%D0%A6%D1%8E%D0%BF%D0%B0%D0%BA.pdf?sequence=1.

19. Настільна гра «Money & Polly. Junior». Мій Успіх. Інтернет крамниця Panama.UA. URL:<https://panama.ua/ua/product/965713/>.

20. Настільна гра «Money Polys. Шалена швидкість». Мій Успіх. Інтернет крамниця Panama.UA. URL:<https://panama.ua/ua/product/965731/>.

21. Настільна гра «Монополія Джуніор» з картами – Hasbro. Інтернет крамниця Panama.UA. URL:<https://panama.ua/ua/product/630452/>.

22. Настільна гра «Монополія Україна Artos». Інтернет-магазин «Розетка». URL: <https://rozetka.com.ua/ua/226195399/p226195399/>.

23. Настільна гра Hasbro Gaming Монополія Моя перша Монополія (A6984). Інтернет-магазин «Розетка». URL: https://rozetka.com.ua/ua/hasbro_my_first_monopolia_a6984121/p638485/.

24. Настільна гра Strateg Монополія України (4820175994814). Інтернет-магазин «Розетка». URL: https://rozetka.com.ua/ua/strateg_4820175994814/p224941759/.

25. Нікуліна О.Д. Формування економічного досвіду дітей у дитсадку. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. 2013. С. 110-116. URL: [http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/vlup_2013_5\(1\)__17.pdf](http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/vlup_2013_5(1)__17.pdf)

26. Сало Л.В., Манжелій Н.М. Форми і методи економічного виховання дітей дошкільного віку. Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі. Полтава: ФОП Цьома С.П., 2019. Вип. 3. С. 169-173. URL: <http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/%D0%97%D0%B1%D1%96%>

D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA(%D0%B2%D0%B8%D0%BF.3).pdf
#page=169

27. Цюпак І.М. Тьюторський підхід в сучасній дошкільній освіті. Дошкільна освіта: проблеми, пошуки, інновації : Матеріали ІІ Всеукр. наук.-практ. конф., (м.Кривий Ріг, Криворізький держ.пед.ун.-т, 17-18 жовтня 2019 р.) / За заг.ред.Ковшар О.В., Суятинової К.Є. Кривий Ріг : КДПУ, 2019. С. 302-306. URL: http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/10224/10_Цюпак%20I.M.pdf?sequence=1.

28. Шапка В.А., Цюпак І.М. Обґрунтування специфіки формування навички практичного використання економічних знань дітьми дошкільного віку засобом гри «Монополія». The 2nd International scientific and practical conference "Scientific research in the modern world" (December 7-9, 2022) Perfect Publishing, Toronto, Canada. 2022. С. 371-379. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/12/SCIENTIFIC-RESEARCH-IN-THE-MODERN-WORLD-7-9.12.22.pdf>

29. Шевчук Н.О. Формування базисних економічних понять у дошкільників. Підготовка сучасного педагога дошкільної та початкової освіти в умовах розбудови Нової української школи: збірник матеріалів Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної конференції. Херсон: ТОВ «Борисфен-про», 2018. С. 222-223. URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/xmlui/bitstream/handle/123456789/6665/11%2004%20ZBIRKA%20CONF.pdf?sequence=3#page=222>.

30. Шифр «Я-економічне» дошкільників. Використання гри економічного спрямування як провідного засобу формування «Я-економічного» у дітей старшого дошкільного віку в умовах ЗДО. Наукова робота. 2021. 47 с. URL: <https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/13.-YA-Ekonomichne-doshkilnykiv.pdf>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Базисні елементи економічної культури дошкільників

До них відносять:

- необхідний мінімум економічних знань (про раціональне використання часу, про трудову діяльність, про гроші як еквівалент результату людської праці та ін.);

- економічні вміння та навички (вміння співвідносити рівень задоволення своїх потреб з матеріальними можливостями; вмінні організувати свою роботу з найменшими затратами часу, сил та засобів; проявляти бережливість у повсякденній практичній діяльності; вміння правильно використовувати економічні поняття та ін.);

- економічно значущі якості (бережливість, працелюбність, акуратність і т. ін.);

- моральні потреби (потреби у творчій праці, у досягненні високих результатів з найменшими затратами, в повазі з боку інших людей та самоповазі, у збереженні та при-множенні природних багатств)

Вимоги до ігор економічної спрямованості (за Богдан Т. та Найдьон Н.)

1. Ігри економічної спрямованості повинні бути тим полігоном, на якому діти відпрацьовують елементарну економічну діяльність, розвивають власні морально-економічні якості, збагачують первинний економічний досвід.

2. Необхідно дотримуватись поетапності впровадження ігор економічної спрямованості у навчально-виховний процес: на першому етапі впроваджувати дидактичні ігри, спрямовані на формування елементарних економічних понять, на другому – ситуативні, орієнтовані на засвоєння найтипівіших способів соціально-економічної поведінки, на третьому – сюжетно-рольові, зокрема ігри-стратегії, для збагачення досвіду дій у різноманітних соціально-економічних ситуаціях.

3. Необхідно пам'ятати, що для проведення гри економічної спрямованості необхідна термінологічна підтримка.

Отже, ключові економічні поняття гри повинні бути знайомі дітям;– у процесі ігор важливою є робота, спрямована на формування й закріплення знань з економічної сфери, але особливої значущості набуває процес формування якостей, ставлень, цінностей. Це обумовлено тим, що сформований ціннісно-мотиваційний компонент є призмою, через яку дитина стане розглядати, оцінювати соціально-економічну сферу життя та на цій основі набувати економічний досвід.

4. Сюжети ігор повинні бути максимально наближені до інтересів дітей. В основу мають бути покладені реальні ситуації, з якими діти стикаються кожного дня в повсякденному житті.

5. Ігри повинні надавати дітям можливість виконувати різні соціально-економічні ролі та оцінювати одну й ту саму ситуацію з різних позицій (покупець – продавець, касир – клієнт банку тощо).

6. Вихователів не потрібно брати на себе провідну роль у процесі

ігор-стратегій. Необхідно надати дітям можливість робити помилки, знаходити їх, виправляти та, як результат, збагачувати власний досвід.

7. У процесі гри-стратегії важливо не мінімізувати проблеми. Розглянуті суперечливі та конфліктні соціально-моральні ситуації сприятимуть формуванню морально-економічних якостей дитини.

8. Необхідно пам'ятати, що морально-економічні якості формуються не лише в штучно створених ігрових ситуаціях. Вихователь повинен використовувати з цією метою й природні соціально-економічні ситуації, які можуть з'являтися щодня (відмова дитини прибрати за собою речі, псування книг, конфлікт через іграшку тощо);– вихователю необхідно пам'ятати, що процес економічного виховання повинен гармонійно вписуватись у загальний навчально-виховний процес.

**Критерії, показники визначення рівня сформованості
елементарних економічних знань у дітей старшого дошкільного віку
(за Івановою А.)**

Перший, **когнітивний критерій**, включав такі *показники*: наявність елементарних уявлень та понять з економічної сфери життя, що передбачене вимогами Програми розвитку й виховання дитини й реалізується педагогічними діями вихователів. Нерозуміння економічних понять може викликати негативне ставлення до економічної сфери. До основних елементарних економічних понять було віднесено: товар, гроші, вартість, професія, заробітна плата, праця, ринок, гаманець; наявність мінімальної економічної лексики в активному та пасивному мовленні дітей. Засвоєні дітьми поняття застосовуються в повсякденному житті, під час спілкування з однолітками, дорослими, у процесі гри. Наявність лексики допомагає дитині бути повноправним учасником будь-якої розмови чи дії, але елементарна економічна лексика може перебувати й у пасивному мовленні дитини.

Другий, **мотиваційно-ціннісний критерій**, схарактеризовано за такими *показниками*, як: наявність інтересу до економічної сфери життя, що свідчить про інтерес дитини до економічних процесів та законів. Без стійкого інтересу процес економічного виховання стає неможливим. Показник домінування соціально-ціннісних мотивів у процесі власної життєдіяльності та в ігровій діяльності визначений необхідністю врахування загальнолюдських цінностей у процесі економічного виховання. Важливо, щоб у процесі прийняття рішення на власну користь діти завжди враховували наслідки цієї дії для інших людей.

Третій, **операційний критерій**, включав *показники*: адекватність поведінки в життєвій та ігровій ситуаціях, пов'язаних з економічними стосунками, уміння здійснювати елементарні економічні дії в межах першочергових потреб сім'ї та в ігрових умовах.

Критерії та показники сформованості у дошкільників «Я-економічного»

Пізнавальний (рівень економічних знань, оволодіння сукупністю вмінь та навичок економічної діяльності).

Мотиваційно-ціннісний (рівень відповідальності за результат власної праці, позитивне ставлення до економічної діяльності).

Практичний (участь в економічній діяльності, виявляти активність в іграх економічного спрямування, готовність брати на себе у грі складні ролі).

Схарактеризовано рівні сформованості «Я-економічного» у дітей старшого дошкільного віку: мінімальний, достатній і оптимальний.

Критерії й показники компетенції дитини старшого дошкільного віку в області економіки (за Дудник Н.)

Дитина старшого дошкільного віку має уявлення:

- про першочергові потреби людини (їжа, вода, житло, безпека тощо);
- про особисті потреби самої дитини, оточуючих людей, рослин, тварин, птахів; про основні ресурси та їх обмеженість;
- чому людина не може мати все, що бажає;
- чому необхідно робити вибір;
- для чого людям потрібні гроші;
- що значить дорого чи дешево;
- про бюджет сім'ї (доходи і витрати);
- про працю дорослих: кожна людина повинна працювати на роботі і вдома;
- чому потрібні всі види праці;
- чому необхідні і корисні різні продукти і страви;
- про правила культури поведінки.

Дитина старшого дошкільного віку має уміння:

- визначати першочергові потреби своєї сім'ї;
- пояснити причину існування обмеженості;
- робити вибір;
- порівнювати і оцінювати товари (якість, ціна);
- співвідносити потреби і можливості сім'ї;
- вибирати товари у відповідному магазині;
- орієнтуватися в світі товарів за допомогою реклами;
- визначати предмети і засоби праці;
- пояснити результати праці людей різних професій (товар або послуга).

Дитина старшого дошкільного віку має розуміння того, що:

- людина повинна постійно працювати (на роботі і вдома);
- людина не може мати все, що хоче;
- при здійсненні вибору від чогось треба відмовитися;
- економія і ощадливість необхідні як в родині, так і в закладі;
- природа має дари, які віддає людям (красу, дармових блага, природні ресурси) і що до неї треба ставитися дбайливо.

Оцінка сформованості «Я-економічного» у дітей старшого дошкільного віку

Методика А. Смоленцевої адаптована автором творчої роботи під шифром «Я-економічне» дошкільників

Мета: на основі інтересу дошкільників до економічних категорій і початкового рівня економічних уявлень, визначити ступінь готовності дітей до гри економічного змісту.

Опис: дітям пропонують 4 ігрових завдання, які оцінюють за 3 рівнями.

Виділені 3 рівня економічних уявлень дозволяють оцінити не тільки актуальний, але й потенційний рівень розвитку дитини („зону найближчого розвитку“). Завдання носять проблемно-пошуковий характер, що викликає інтерес, розкриває пізнавальні навички та вміння дитини. Показниками засвоєння економічних уявлень є емоційні, інтелектуальні та вольові прояви дітей. Зміст завдань пропонується з урахуванням віку дітей.

Когнітивний критерій

Завдання 1. Обери правильне речення. Мета: виявити сформованість економічних уявлень.

Матеріал: картки, на яких написано по дві пропозиції, і відповідні їм картинки (гроші, іграшки, реклама тощо).

Інструкція: Пропоную тобі пограти зі мною в гру. Я прочитаю тобі дві пропозиції. Обери ту пропозицію, яка тобі здається правильною, і поясни, чому ти її обрав.

1. Щоб жити, необхідні гроші./ Щоб жити, необхідні іграшки.

2. Тільки дорослі повинні працювати./ І діти, і дорослі повинні працювати.

3. Валюта – це паперові гроші./ Валюта – це гроші, які можуть бути і паперові, і металеві.

4. Бартер – це коли змінюють товар на гроші./ Бартер – це змінюють товар на товар.

5. Реклама потрібна людині для розваги.

6. Пенсію зазвичай отримують тата і мами./ Пенсію зазвичай отримують бабусі та дідусі.

7. Вода повинна текти з крана і вдень, і вночі./ Вода повинна текти з крана тоді, коли це потрібно людині.

8. Бюджет сім'ї – це тільки доходи./ Бюджет сім'ї – це доходи і витрати.

9. Чим якісніше (краще) товар, тим вище його ціна./ Чим якісніше товар, тим нижче його ціна.

Завдання 2. Продовжи речення. Мета: перевірити вміння дітей завершувати пропозицію за змістом, використовуючи терміни економіки.

Матеріал: речення „економічного” змісту і відповідні їм сюжетні картинки.

Інструкція. Я пропоную тобі пограти в захоплювальну гру.

1. Будь-яка праця приносить ... (користь).
2. Моя мама отримує за свою працю ..., бабуся ..., а брат навчається в інституті та отримує ... (зарплату, пенсію, стипендію).
3. Доходи родини можна збільшити, якщо ... (вести додаткове господарство, хтось із членів родини піде на роботу тощо).
4. Вихователь, кухар, швачка, рекламодавець, банкір, фермер – це ...(професії).
5. Гроші різних країн називаються ... (валюта).
6. Будь-який товар можна ... (продати, купити, виготовити).
7. У магазині ціна ..., ніж на ринку (вище).
8. Місце зберігання і накопичення називається ... (банком).
9. Щоб люди дізналися про товар, потрібна ... (реклама).
10. Меблі, одяг – це ... (товар).

11. Для того, щоб жити, людині потрібні ... (одяг, житло, продукти харчування).

За результатами виконання завдання кожної дитини умовно можна віднести до того чи іншого рівня економічного розвитку, який відповідає щаблі готовності дитини до гри економічного змісту. Критичний рівень: високий, середній, низький.

Оптимальний рівень сформованості.

Дитина проявляє яскраво виражене емоційне ставлення до завдань економічного змісту; активно відповідає на питання, проявляє допитливість, задає питання економічного характеру; без помилок виконує всі завдання; володіє операцією групування; здійснює вибір, орієнтуючись на істотні ознаки; використовує в мовленні економічні терміни. Максимально самостійна при виконанні завдань.

Характер допомоги дорослого пов'язаний із зосередженням і утриманням уваги на завданнях: „подивися уважно на малюнки“, „Як ще можна? ...“, упевнений у своїх силах, здатна до тривалого зосередження. Проявляє наполегливість.

Достатній рівень сформованості. Дитина проявляє інтерес до більшості завдань; активно відповідає на питання, використовуючи в мові економічні терміни, але сама питань не знає; іноді допускає помилки при групуванні предметів, виділенні суттєвих ознак, але виправляє їх. Виконує завдання з незначною допомогою дорослого. Характер наданої їй допомоги пов'язаний із націлюванням уваги дитини на принцип рішення задачі (наприклад, питання, які виділяють підставу класифікації).

Мінімальний рівень сформованості. Не завжди впевнена в своїх силах, особливо при виконанні більш складних завдань. Труднощі долає по спонуканню вихователя. Виявляє ситуативний інтерес до завдань. Пасивна, відповідає тільки на ті питання, з якими знайома з особистого досвіду. Відчуває труднощі при виконанні завдань, угрупованні предметів, виборі предметів за істотними економічними ознаками, у

використанні „економічної” термінології. Низький рівень самостійності. Слабка зосередженість, часто відволікається. Долає труднощі за допомогою дорослих. Характер допомоги пов'язаний із прямою вказівкою на принцип рішення.

Практичний критерій

Завдання 3. Знайди зайве. Мета: виявити вміння виконувати операцію групування за істотними (економічними) ознаками.

Матеріал: шість карток, на яких зображені:

1. гривня, долар, євро, гаманець (категорія „Гроші”);
2. банкноти номіналом 10 гривень, 5 доларів, 10 євро, 5 – копійчана монета (категорія „Гроші”);
3. кондитерська фабрика, меблева фабрика, автозавод, магазин (категорії „Товар”, „Виробництво”);
4. людина копає землю, готує їжу, миє посуд, читає книгу (категорія „Труд”);
5. іграшка, посуд, машина, сонечко (категорія „Товар”);
6. одяг, будинок. продукти харчування, книга (категорія „Потреби”).

Інструкція: Подивися на малюнки, вони різні. (Послідовно показують картинки 1-5). Який предмет (дія) зайва? Чому? Як можна одним словом назвати інші три? На цій картці є зайвий предмет? (Показують картку). Чому?

Завдання 4. Розкажи, що трапилося? Мета: визначити інтерес до економічних знань, їх усвідомленість; уміння робити вибір, орієнтуючись на моральні норми поведінки.

Матеріали: картинки, що ілюструють різноманітні ситуації, що викликають позитивні та негативні почуття (1-5); „особи” у різних емоційних станах.

1. Хлопчик ремонтує книгу./ Хлопчик вириває сторінку з книги.
2. Дівчинка кидає іграшку./ Дівчинка наводить порядок в ігровому

куточку.

3. На вітрині магазину представлені товари без цінників.
4. Хлопчик плаче і вимагає купити машинку.
5. Папа і мама визначають бюджет родини.

Інструкція: Перед тобою картинки. Як ти ставишся до того, що зображено на картинці? Як треба поводитися в такій ситуації? Обери картинку з відповідним виразом обличчя. Чому ти зробив такий вибір?

Характеристика різновидів настільної гри «Монополія»

Карткова економічна гра Strateg Mono (4820220561879)

Вік 10+

:Від 2 до 5

Кількість гравців

Українська

Мова:

Монополія

Вид:

Економічні, Карткові

Тематика:

Розміри коробки: 13.5x2.2 см

Комплектація: 110 карток

Інструкція: Кількість в упаковці, шт1

Україна

Країна-виробник товару:

Країна реєстрації бренду:Україна

Настільна гра Strateg Монополія України (4820175994814)

Вік: 8 +

Кількість гравців: Від 2 до 4

Мова: Українська

Вид: Монополія

Тематика: Економічні

Розміри коробки: 34x28.8x5.5 см

Комплектація: ігрове поле, гральні фішки, фішок, 2 гральні кубики, 28

карток, права власності, 16 карток Бюджету, 16 карток Шанс, Комплект гральних банкнот, 26 фішок готелів, Інструкція.

Кількість в упаковці: шт 1

Країна-виробник товару: Україна

Країна реєстрації бренду: Україна

Настільна гра Hasbro Gaming Монополія Моя перша Монополія (A6984)

В комплекті: ігрове поле, 16 карток Шанс, 32 пластикові Подарунки, коробка з подарунком, 70 ігрових грошових купюр номіналом М1, 4 фішки-фігурки, гральний кубик.

У гру **Моя перша монополія** можуть грати від 2 до 4 гравців старше 5 років.

Серія: **Gaming**
 Кількість гравців: **Від 2 до 4**
 Вид: **Монополія**
 Тематика: **Економічні**

Монополія Україна Artos Ігри Настільна гра

Комплектація: - Ігрове поле – 1 шт. - Картки на Право Власності – 30 шт. - Картки «Державний бюджет» – 16 шт. - Картки «Шанс» – 16 шт. - Банкноти – 1 комплект - Готелі – 12 шт. - Будинки – 32 шт. - Фішки – 4 шт. - Кубик – 2 шт. - Правила гри.

Від 2 до 4

Кількість гравців:

Українська

Мова:

Монополія

Вид:

Економічні

Тематика:

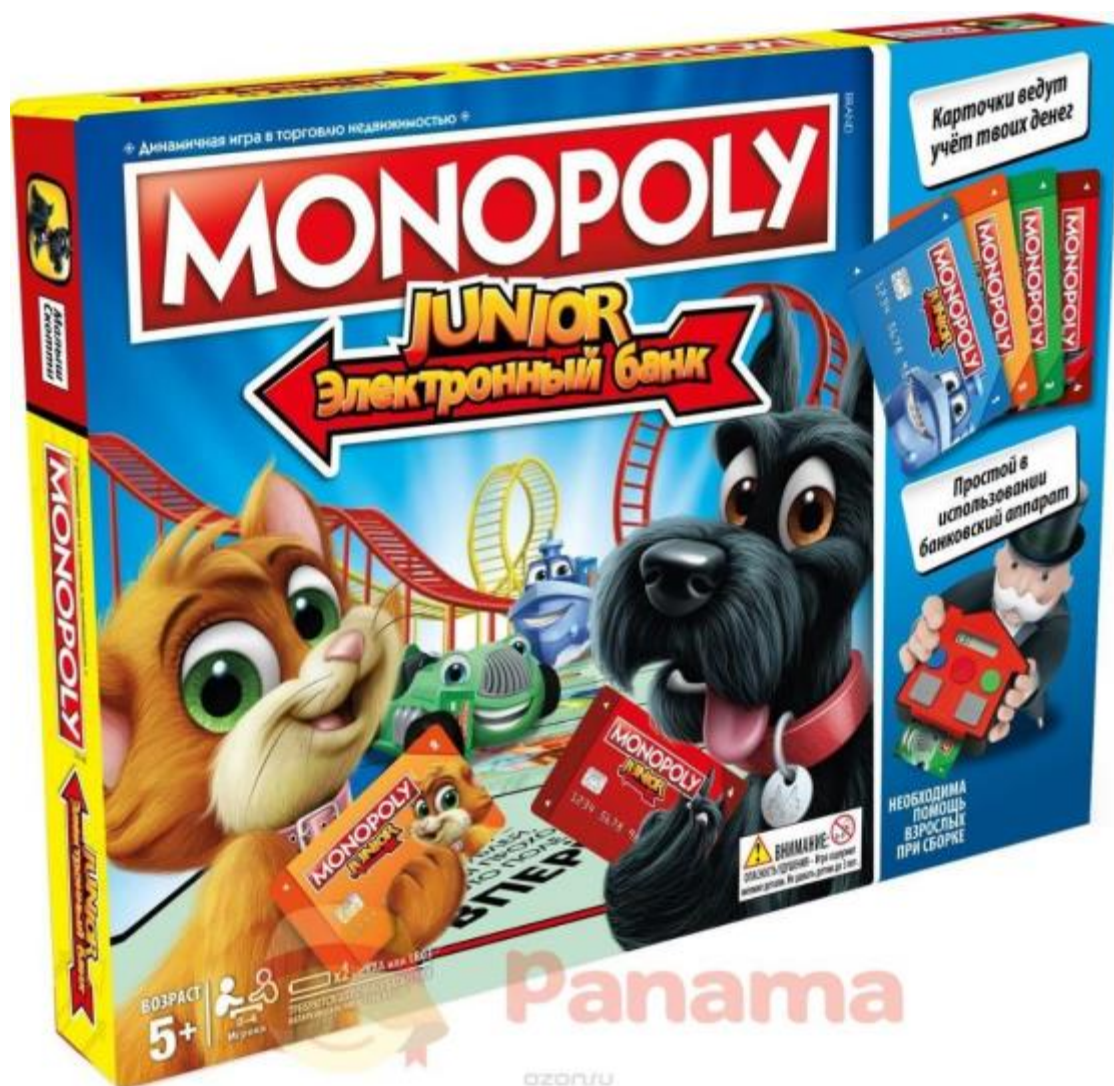
Комплектація: Ігрове поле – 1 шт. Картки на Право Власності – 30 шт. Картки «Державний бюджет» – 16 шт. Картки «Шанс» – 16 шт. Банкноти – 1 комплект. Готелі – 12 шт. Будинки – 32 шт. Фішки – 4 шт. Кубик – 2 шт. Правила гри.

Україна

Країна-виробник товару:

Країна реєстрації бренду: Україна

HASBRO GAMING Настільна гра "Монополія Джуніор" з картами - Hasbro

Група товару: настільні ігри

Вік: від 7 років

Стать: дівчаткам, дітям, хлопчикам

Тип: економічні Вид: монополія

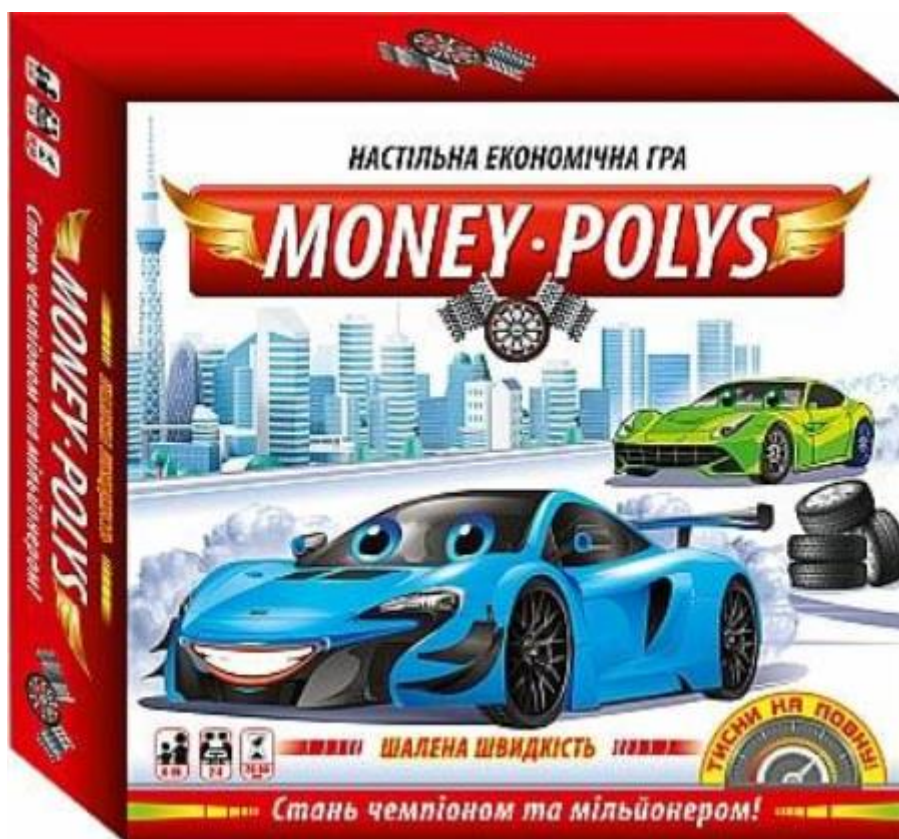
Матеріал: пластик, картон

Комплектація: ігрове поле, 4 банківські картки, термінал, 4 фігурки персонажа, 20 карток «Шанс», 48 значків «Продано», 4 картки персонажа, кубик

Виробник: Hasbro

Зроблено в: Китай

Настільна гра "Money Polys. Шалена швидкість" (укр.) - Мій Успіх

Група товару: настільні ігри

Вік: від 8 років

Стать: дітям

Тип: економічні

Вид: монополія

Матеріал: картон, пластик

Комплектація: картки гравців — 8 шт., гроші — 240 шт., ігрове

поле, фішки, кубик, правила гри

Виробник: Мій Успіх

Зроблено в: Україна

Настільна гра "Money & Polly. Junior" - Мій Успіх

Група товару: настільні ігри

Вік: від 6 років

Стать: дітям

Тип: економічні

Вид: монополія

Розміри: 21.6 x 22.7 x 4.5

Матеріал: картон, пластик

Комплектація: картки — 158 шт., ігрове поле, фішки, кубик,
правила гри

Виробник: Мій Успіх

Зроблено в: Україна

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВИТИ
ХЕРСОНЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Я, _____ **ШАПКА Валентина Анатоліївна** _____, учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;

- принципів та правил академічної доброчесності;

- нульової толерантності до академічного плагіату;

- моральних норм та правил етичної поведінки;

- толерантного ставлення до інших;

- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;

- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;

- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

- надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

- не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

- своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

- не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

- підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

- поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

- не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

- відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;

- запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

- не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;

- не підроблювати документи;

- не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;

- не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;

- не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;

- не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;

- не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;

- не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;

- не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

15.09.2021

ШАПКА Валентина Анатоліївна